

Бегежанова Р.К.

педагогика ғылымдарының магистрі, аға оқытушы

А.Байтұрсынов атындағы Қостанай өңірлік университеті, Арнайы білім беру кафедрасы

Қазақстан, Қостанай қ.

E-mail: raikhan_begezhanova@mail.ru

ЖАЛПЫ БІЛІМ БЕРУ ҰЙЫМДАРЫНДАҒЫ ПЕДАГОГ-АССИСТЕНТ ПРОФЕССИОГРАММАСЫ

Аннотация: Мақалада жалпы білім беру ұйымдарындағы педагог-ассистент профессиограммасы, инклюзивті білім беруді іске асыруға педагог-ассистенттің кәсіби дайындығының мазмұнын айқындау тәсілдері, педагог-ассистенттің кәсіби-тұлғалық қасиеттері қарастырылады.

Кілт сөздер: инклюзивті білім беру; ерекше білім беру қажеттіліктері бар балалар; педагог-ассистент; профессиограмма; психологиялық-педагогикалық қолдау.

Аннотация: В статье рассматриваются профессиограмма педагога-ассистента в общеобразовательных организациях, способы определения содержания профессиональной подготовки педагога-ассистента к реализации инклюзивного образования, профессионально-личностные качества педагога-ассистента.

Ключевые слова: инклюзивное образование; дети с особыми образовательными потребностями; педагог-ассистент; профессиограмма; психолого-педагогическое сопровождение.

Annotation: The article discusses the professionogram of the teacher-assistant in general education organizations, approaches to determining the content of the professional training of the teacher-assistant for the implementation of inclusive education, professional and personal qualities of the teacher-assistant.

Keywords: inclusive education; children with special educational needs; teacher-assistant; professionogram; psychological and pedagogical support.

Қазіргі уақытта Қазақстан Республикасында интеграцияланған білім алуда мемлекет ерекше білім беру қажеттіліктері бар әрбір баланы ерте жастан бастап оның дамуы үшін қол жетімді және пайдалы интеграция формасымен қамтамасыз етуде. Осыған байланысты Қазақстанның мектептерінде педагог-ассистент лауазымы енгізілді. Педагог-ассистент – психологиялық-медициналық-педагогикалық консультацияның (ПМПК) ұсынымы негізінде оқу-тәрбие процесінде ерекше білім беру қажеттіліктері бар баланы сүйемелдейтін тұлға. Педагог-ассистент ерекше білім беру қажеттіліктері бар балаларға арналған жеке білім беру бағдарламаларын әзірлеуге қатысады. Мұндай қызметкерлер оқушыларға өтілген материалды меңгеруге көмектесіп қана қоймайды, сонымен қатар ерекше баланың дағдыларының даму динамикасын және балалардың қауіпсіздігі мен денсаулығын сақтау үшін қажетті жағдайлардың сақталуын бақылайды. Қазақстан Республикасының Білім және ғылым министрінің Педагог лауазымдарының үлгілік біліктілік сипаттамаларын бекіту туралы №338 Бұйрығына сәйкес білім беру ұйымының педагог-ассистентінің келесідей лауазымдық міндеттері бекітілген: психологиялық-медициналық-педагогикалық консультацияның ұсынымы бойынша ерекше білім берілуіне қажеттілігі бар баланы психологиялық-педагогикалық сүйемелдеуді жүзеге асыру; балалардың ерекше білім алу қажеттіліктерін бағалау мақсатында мамандар мен педагогтердің командалық бағалауына, сондай-ақ жеке білім беру және дамыту бағдарламаларын құрастыруға қатысу; білім беру ұйымдарында ұйымдастырылған оқу және өзге де қызмет кезінде ерекше білім берілуіне қажеттілігі бар балаларға, олардың өзіндік қызметі денсаулық жағдайы мен мінез-құлық ерекшеліктеріне байланысты шектелген жағдайда, көмек көрсетеді, психологиялық-педагогикалық қолдау көрсету; оқыту, тәрбиелеу және дамыту жұмыстары процесінде ерекше білім берілуіне қажеттілігі бар бала туралы деректерді бақылауды жүзеге асыру және жинақтау, білім беру бағдарламасын меңгеру нәтижелерін, білім беру, әлеуметтік-бейімдеу (мінез-құлық) дағдыларын қалыптастыру серпінін хаттамалауды жүргізу және баланы оқыту және әлеуметтендіру процесін мониторингтеу үшін тәрбиешілер мен мамандарға ақпарат беру; ерекше білім беру қажеттіліктері бар баланың өмір сүру қауіпсіздігі мен денсаулығының қажетті жағдайларын сақтау; белгіленген нысан бойынша есептік құжаттаманы жүргізу [1].

Кәсіби іс-әрекетке дайындық кезінде профессиографиялық әдіс қолданылады – адамда бар білім, білік және дағдыларды идеалды үлгімен салыстыру жүргізіледі. Бұл әдіс жеке және кәсіби өсуді

жобалауға мүмкіндік береді. Профессиограмма – білім беру саласында қызмет атқаратын маманның идеалды үлгісі, эталоны. Профессиограмманың келесі көрсеткіштері бар: педагогтың бойында болуға тиіс басты тұлғалық қасиеттер; педагог қызметін атқару үшін білім, білік, дағды. Педагогтың жалпы тұлғалық қасиеттеріне мысал келтіретін болсақ, оған әдептілік, өзін-өзі бақылау, шынайылық, тапқырлық, сөз бен іс-әрекеттегі бірізділік, дәлдік және сыртқы тазалық жатқызуға болады. Ал енді педагог-ассистенттің кәсіби қасиеттерін қарастырайық. Ерекше білім беру қажеттіліктері бар балалармен жұмыс жасайтын педагог-ассистентке қойылатын кәсіби талаптарды үш негізгі топқа біріктіруге болады:

- 1) «адам-адам» типіндегі кәсіптердің барлық өкілдеріне тән жалпы азаматтық қасиеттер;
- 2) инклюзивті білім беру жүйесіндегі педагог жұмысының ерекшелігін айқындайтын қасиеттер (жалпы педагогикалық және жалпы психологиялық қасиеттер);
- 3) баланың дамуындағы бұзылыстардың күрделі құрылымымен шартталған даму, тәрбиелеу, оқыту процестерінің түзету бағытын қамтамасыз ететін арнайы білімдер, іскерліктер мен дағдылар.

И.В. Вачков, И.Б. Гришпун, Н.С. Пряжников, психологтар мен психотерапевттердің зерттеулерінде ерекше балалармен жұмыс істейтін маманның жеке басына қойылатын келесі талаптарды ажыратады: балаға шоғырлану, өз көзқарастары мен пайымдауларынан ерекшеленетін ашықтық; икемділік пен төзімділік; эмпатия, сезімталдық, эмоционалды жайлылық атмосферасын құру қабілеті; мінез-құлықтың шынайылығы; ынта мен оптимизм, баланың өзгеру және даму қабілетіне деген сенім; тепе-теңдік, көңілсіздік пен белгісіздікке төзімділік; өзін-өзі реттеудің жоғары деңгейі; өзіне деген сенімділік; позитивті көзқарас, өзін-өзі бағалау, өзінің қайшылықты салаларын, қажеттіліктерін, мотивтерін білу; бай қиял, түйсігі, интеллекттің жоғары деңгейі [2]. Қазақстандық ғалым Оралканова И.А. мұғалімдердің инклюзивті білім беруге психологиялық даярлығының құрылымына келесі білімдерді енгізеді: тұлғаның құндылықтық бағдары; тұлғаның уәждемесі; толеранттылық; эмпатия және педагогикалық оптимизм. Осыған сәйкес, осы талаптар жүйесінде жетекші болып педагог-ассистент тұлғасының кәсіби маңызды қасиеттерінің негізгілері деп үйлесімді эмпатия, толеранттылық және эмоционалды тұрақтылықты көрсетуге болады.

Педагог-ассистент белгілі бір ауытқулары бар балаларды диагностикалау, оқыту және дамыту әдістерін сауатты меңгеруі, әр түрлі жастағы оқушыларымен тілдесе білуі, жауапты, мақсатты және мейірімді болуы керек. Ол педагогика мен психология, медицина негіздері туралы білімге ие болуы, белгілі бір ауытқулардың жалпы дамуға әсер ету механизмдерін жақсы түсініп, олардың орнын толтыру мүмкіндіктерін көруі керек. Жақсы маман болу үшін жоғары интеллект, байқағыштық, қарым-қатынас қабілеті, эмоционалды тұрақтылық қажет. Ол мұқият, жанашыр, әдепті, көпшіл, шыдамды, балалармен жұмыс істеуге бейім болуы керек. Сауатты және түсінікті сөйлеу, жақсы қойылған дауыс, стресске төзімділік, күшті жүйке жүйесі қажет.

Осылайша, педагог-ассистенттің профессиограммасы бірыңғай инклюзивті білім беру кеңістігінде әртүрлі физиологиялық, психологиялық, әлеуметтік мәртебесі бар балалармен тиімді өзара әрекеттесуді ұйымдастыруға қабілетті маманның жеке басына қойылатын бірқатар талаптарды көрсетеді. Жаңа қоғам білім алуда ерекше қажеттіліктері бар балалармен жұмыс жасайтын педагогтың кәсіби қасиеттеріне жаңа талаптар қояды, бірақ қай заманда болсын педагог үшін өзгермейтін қасиеттер бар, олар: балаларды жақсы көру, мейірімділік, шынайылық, тілдесе алу икемділігі.

Пайдаланылған дереккөздердің тізімі

1. <https://adilet.zan.kz/> - Қазақстан Республикасы нормативтік құқықтық актілерінің ақпараттық-құқықтық жүйесі
2. Слюсарева Е.С. Психологическая готовность специального психолога к психокоррекционной работе с детьми / Е.С. Слюсарева. – Ставрополь, 2010. – 152 б.
3. Ә. Мұханбетжанова Педагогиканы оқыту әдістемесі. Оқулық. – Алматы: ЖШС РПИК «Дәуір», 2011 ж. – 368 б.